

Veiviser for språkvalg i universitets- og høyskolesektoren

Universitetene og høyskolene skal være internasjonale. Samtidig skal de være forankret i norsk samfunnsliv, og universitets- og høyskolesektoren (UH-sektoren) har et lovpålagt ansvar for å vedlikeholde og videreutvikle norsk fagspråk. Dette kan skape språklige dilemmaer.

Dette dokumentet, som består av ti punkter, inneholder konkrete råd om hvordan universiteter og høyskoler kan balansere mellom engelsk og norsk språk for å sikre god kvalitet i undervisning, forskning, formidling og administrative tjenester og råd om tiltak som universiteter og høyskoler kan iverksette for å ivareta norsk fagspråk.

Disse anbefalingene bygger i hovedsak på rapportene i litteraturlisten til høyre. Anbefalingene i teksten må tilpasses de enkelte institusjonene.

Les mer:

- § 1-7 i universitets- og høyskoleloven
- s. 19–21 i Ot.prp. nr. 71 (2008–2009) (om endringer i universitets- og høyskoleloven)

1 Språkpolitiske retningslinjer

Formål: sikre gode og systematiske språkvalg på institusjonene i UH-sektoren

Institusjonene bør utforme språkpolitiske retningslinjer med prinsipper for språkvalg på alle nivåer. Disse retningslinjene bør forankres i institusjonens strategi.

For å skape bevissthet om godt språk og gode språkvalg bør institusjonene trekke inn både ansatte og studenter når de språkpolitiske retningslinjene skal utformes.

Det bør utformes en handlingsplan, f.eks. på fakultetsnivå eller instituttnivå, som sikrer at de språkpolitiske retningslinjene tas i bruk.

Det er viktig at ansvaret for oppfølgingen av retningslinjene og handlingsplanen plasseres i en språkpolitisk komité, et utvalg eller en avdeling i organisasjonen.

Tips:

Universitets- og høyskolerådet (UHR) vedtok en språkpolitisk plattform i 2007. Den er blitt brukt i arbeidet med språkpolitiske retningslinjer ved UiO, UiB, NTNU, NHH og flere andre institusjoner.

Les mer:

- s. 12–14 i *More parallel, please!*
- UHRs språkpolitiske plattform
- «English summary» i *Nederlands en/of Engels?*

2 Undervisningsspråk

Formål: sikre at studenter behersker norsk og engelsk fagspråk etter fullført utdanning

Studentene bør møte både norsk og engelsk (ev. andre fremmedspråk) i undervisningen.

På bachelornivå bør hovedvekten av pensum og undervisning være på norsk hvis ikke faget er et fremmedspråk. Hvis man av faglige grunner velger en engelskspråklig lærebok i studieløpet, bør den suppleres med støttemateriale på norsk (se punkt 3).

På master- og ph.d.-nivå bør det være rom for både norsk og engelsk i pensum og undervisning, slik at kandidaten settes i stand til å kommunisere på både norsk og engelsk fagspråk i sitt framtidige arbeid.

Undervisningsspråket innenfor et studieprogram kan variere, men institusjonen bør sette opp **mål** for hvilke språklige ferdigheter studentene bør ha når de er ferdige med utdanningen. Disse målene bør angis i studieprogrammet og i læringsutbyttebeskrivelsen for de enkelte emnene.

Det bør tilbys enkeltemner på engelsk med tanke på bachelor- og masterstudenter som er i Norge ett semester eller lenger. Internasjonale ph.d.-stipendiater med lengre opphold i landet bør få tilbud om opplæring i norsk (se punkt 4).

Hvis institusjonene tilbyr videoopptak som en del av undervisningen, bør de vurdere teksting av innholdet på norsk og engelsk.

Det er helt avgjørende for kvaliteten og læringsutbyttet at både den som underviser og de som blir undervist, mestrer undervisningsspråket (se punkt 4 og punkt 5).

Tips:

Hvis det mangler en norskspråklig pensumbok, kan man søke lærebokutvalget om støtte til utgivelse. Lærebokutvalget ligger under SIU og fordeler midler til utgivelse av læremidler i høyere utdanning (produksjonsstøtte). Ifølge retningslinjene prioriterer utvalget søknader som dekker mangelområder, lavopplagsbøker og basisutgaver på nynorsk. Les mer på SIUs nettsider.

Les mer:

- s. 2–24 i *More parallel, please!*
- «The Disciplinary Literacy Discussion Matrix» (Airey 2011)

3 Termlister og annet støttemateriale

Formål: sikre at studenter og vitenskapelig ansatte tilegner seg norsk og engelsk fagspråk

Engelskspråklige lærebøker bør suppleres med materiale på norsk. F.eks. kan det lages norske støtteark til forelesningen dersom pensumlitteratur er på engelsk (ev. annet fremmedspråk).

Det bør lages tospråklige termlister for de ulike fagene/emnene.

Slike lister fungerer som tospråklige ordbøker for studenter. Samtidig sikrer de at den norske terminologien blir presis og enhetlig.

Tips:

NHH og Språkrådet tilbyr termbaser for å publisere termlister i NHHs termportal og Språkrådets termwiki. I 2013 gjennomførte fagfolk i kjemi ved UiO og UiB et termprosjekt som munnet ut i noen praktiske anbefalinger for fagfolk som ønsker å lage tospråklige termlister på andre fagområder. Språkrådet var koordinator i dette arbeidet. Siden da har fagfolk utarbeidet termlister i blant annet astronomi, lingvistikk, kjønnsforskning, klima, celle- og molekylærbiologi, matematikk og bibliotekfag. Slike lister kan utarbeides lokalt ved institusjonen eller samordnet på nasjonalt nivå. Lokale lister bør gjøres allment

tilgjengelige. Ved NHH er det bl.a. utarbeidet en egen termliste for studenter i faget organisasjonsteori.

I Sverige er det utarbeidet en generell, akademisk ordliste mellom engelsk og svensk. Den skal hjelpe studenter som støter på vanskelige akademiske ord som de ikke finner i fagspesifikke termlister.

Les mer:

- Veiledning i terminologiarbeid (sprakradet.no/termoppskrift)
- s. 4–5 i *Parallellspråk i høyere utdanning* (NHH)
- «The Disciplinary Literacy Discussion Matrix» (Airey 2011)

4 Heving av tospråklig kompetanse blant studenter

Formål: sikre at studentene utvikler tospråklige ferdigheter i faget i tråd med læringsutbyttebeskrivelsen for programmet/faget (se punkt 2)

Institusjonene bør tilby f.eks. kurs i akademisk skriving og lesing, fagspesifikk skriving, trening i presentasjonsteknikk – både på norsk og på engelsk (ev. annet fremmedspråk).

Studentenes ferdigheter i lesing, skriving, lytting og tale bør vurderes, og fagansvarlige bør avgjøre hvilke ferdigheter som bør mestres på hvilket språk.

Fagspesifikke språkkurs bør integreres i undervisningen av faget.

Tips:

Flere institusjoner tilbyr opplæring i generell akademisk skriving, f.eks. Høgskolen i Innlandet og UiB.

Ved UiB får studentene i psykologi tilbud om et eget kurs i akademisk og fagspesifikk skriving for psykologifaget. Det er et nettbasert opplegg i fem moduler.

UiS tilbyr norskkurs som skal forberede internasjonale studenter til studier i norskspråklige studieprogram.

Flere institusjoner, f.eks. NHH, UiO og UiS, tilbyr norskkurs for internasjonale studenter, f.eks. gjennom ERASMUS+-programmet.

Les mer:

- s. 19–21 i *More parallel, please!*
- s. 104–105 i *Hvor parallelt*

5 Heving av tospråklig kompetanse blant vitenskapelig ansatte

Formål: sikre at vitenskapelig ansatte kan undervise på både norsk og engelsk

Alle vitenskapelig ansatte bør være i stand til å lese faglitteratur, undervise, veilede, eksaminere og utføre administrative oppgaver på norsk og engelsk.

De vitenskapelig ansattes behov for kompetanseheving i norsk og engelsk bør kartlegges, slik at de kan få tilbud om egnede språkkurs og pedagogisk trening som sikrer god kvalitet i undervisningen.

Internasjonalt rekrutterte ansatte som ikke behersker norsk fra før, bør få tilbud om egne kurs i arbeidstiden. Det kan f.eks. innføres et krav om at de bør beherske norsk på et gitt nivå (f.eks. C1 i felles europeisk rammeverk for språk) innen en viss periode (f.eks. tre år etter ansettelse), slik at de som et minimum kan lese norsk tekst og forstå norsk tale. Med en slik kompetanse vil de kunne delta på norskspråklige møter og håndtere spørsmål på norsk fra studentene, men eventuelt bruke muntlig engelsk selv.

Behov for heving av tospråklig kompetanse bør være et fast punkt under medarbeidersamtalen.

Tips:

Flere institusjoner tilbyr kurs i norsk språk og kultur, f.eks. UiO, som har kurs på tre nivåer.
Ved UiS må vitenskapelig ansatte som ikke behersker norsk eller et annet skandinavisk språk, tilegne seg norskkunnskaper tilsvarende nivå B2 innen to år etter at de er ansatt.
Ved Helsingfors universitet blir språk- og kommunikasjonsferdighetene til de ansatte tatt opp under medarbeidersamtalen og i kompetansekartleggingen.

Les mer:

- s. 17–18 i *More parallel, please!*

6 Språk i forskning

Formål: sikre at norsk fagspråk i forskningssammenheng blir videreutviklet

Internasjonalt forskningsspråk er som regel engelsk. Forskningsartikler og -monografier på engelsk eller annet fremmedspråk bør ha et norsk sammendrag, og tilsvarende norske tekster bør ha et sammendrag på engelsk. Det skal alltid registreres norske emneord og sammendrag i Cristin.

Institusjonene må legge til rette for at vitenskapelige ansatte kan publisere forskningsartikler på norsk gjennom f.eks. åpen tilgang-tidsskrifter.

Les mer:

- s. 6–10 i *Parallellspråk i høyere utdanning* (NHH)

7 Språk i formidling

Formål: sikre at forskningsresultater blir formidlet på godt norsk for å ivareta institusjonenes samfunnsoppdrag på området

Formidling til allmennheten skjer oftest på norsk. Forskere og studenter fra masternivå og oppover bør få tilbud om kurs i slik formidling og oppmuntres til å skrive artikler for Store norske leksikon og forskning.no, kronikker i aviser samt fagbøker osv.

Fagformidling bidrar til å videreutvikle norsk fagspråk. Det samme gjør deltakelse i ekspertutvalg som leverer offentlige utredninger og liknende dokumenter.

Internasjonale vitenskapelig ansatte bør få tilbud om oversettelseshjelp eller annen språkhjelp for å kunne formidle forskningsresultater på norsk.

Tips:

Institutt for biovitenskap ved UiO tilbyr et emne på 10 studiepoeng i formidling og vitenskapsjournalistikk for naturfagstudenter. Kommunikasjonsavdelingen ved flere universiteter og høyskoler tilbyr egne kurs for forskere i mediekontakt og formidling.

8 Administrasjonsspråk

Formål: sikre at administrasjonsspråket som hovedregel er norsk

Det er viktig å ha noen felles retningslinjer for valg av språk i e-poster, kunngjøringer, møtedokumenter, nettsider og annen informasjon av administrativ art.

Mange administrativt ansatte trenger å beherske både norsk og engelsk, og de bør få tilbud om kurs.

Faste tekster og tekster som gjelder hele institusjonen, bør foreligge på både norsk og engelsk. Nettsider med informasjon som er viktig for ansatte, bør foreligge i både norsk og engelsk versjon.

Viktige e-poster til mange mottakere kan ha et kort resymé på engelsk, ev. på norsk (avhengig av originalspråket).

UHRs tospråklige termbase med studieadministrativ terminologi bør gjøres lett tilgjengelig via institusjonens nettsider.

Tips:

Ved UiO blir særskilt viktige e-poster til ansatte og studenter, sendt på både norsk (begge målformer til studenter) og engelsk.

Les mer:

- s. 24–25 i *More parallel, please!*
- s. 10–14 i *Parallellspråk i høyere utdanning* (NHH)

9 Språk i møter og sosiale arrangementer

Formål: sikre at internasjonale studenter og vitenskapelig ansatte blir integrert og får mulighet til å praktisere norsk

Institusjonen bør lage noen felles kjøreregler for språk i møter og sosiale arrangementer.

I noen sammenhenger kan det være formålstjenlig å bruke to språk samtidig under møter. Internasjonalt ansatte som fremdeles er i gang med å lære seg norsk, kan snakke engelsk, men lytte til norskspråklige som bruker norsk under møtet.

Husk at møter og sosiale arrangementer gir en god anledning til å praktisere språkkunnskaper!

Tips:

Hver tirsdag organiserer Geofysisk institutt ved UiB en internasjonal kakeklubb. Ansatte med bakgrunn fra andre land baker og tar med seg kake for å prate norsk rundt kakebordet.

Les mer:

- s. 14–15 i *Parallellspråk i høyere utdanning* (NHH)

10 Koordinering av språktjenester

Formål: sikre effektiv koordinering av språktjenester ved institusjonene

Institusjonen bør vurdere å opprette en språkenhet eller lignende som kan utvikle og koordinere språkkurs, oversettelses- og språkvasktjenester.

Ressursene kan utnyttes enda bedre hvis to eller flere institusjoner samarbeider om en slik enhet, f.eks. på regionalt nivå.

Mange av forslagene i dette dokumentet kan styres fra en slik enhet.

Tips:

UiA Språktjenester består av 1,5 stillinger og tilbyr oversettelse og språkvask for universitets administrasjon og hjelp med språkvask av tekster som er skrevet av vitenskapelige ansatte og ph.d.-kandidater. UiA Språktjenester tilbyr også språkkurs og språkkonsultasjoner.

Københavns universitet har et eget forskningsbasert senter som bl.a. tilbyr kurs i engelsk og dansk, språkvask og oversettelse. Senteret tilbyr også behovsundersøkelser og testing av språkkompetanse.

Les mer:

- s. 15–16 i *More parallel, please!*

Litteratur

- Airey, John. 2011. «The Disciplinary Literacy Discussion Matrix: A Heuristic Tool for Initiating Collaboration in Higher Education» i *Across the Disciplines* (8).
- *Helsingfors universitets språkprinsipper. Från riktlinjer til fungerande flerspråkighet.* 2014.
- *Hvor parallelt. Om parallellspråkighet på Nordens universitet.* 2014.
- Lov om universiteter og høyskoler. 2005.
- *More parallel, please! Nordisk Gruppe for Parallelsprogligheds afsluttende rapport med 11 anbefalinger til universiteterne om mønsterpraksis for brug af internationale og lokale sprog.* 2017.
- *Nederlands en/of Engels? Taalkeuze met beleid in het Nederlands Hoger Onderwijs.* 2017.
- Ot.prp. nr. 71 (2008–2009). Om lov om endringer i lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler.
- *Parallellspråk i høyere utdanning – rapport fra arbeidsgruppe ved Norges handelshøyskole.* 2017.
- *UHRs språkpolitiske plattform.* 2007.